

Sygn. akt I CSK 4145/22

POSTANOWIENIE

Dnia 9 listopada 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Wesołowski

w sprawie z powództwa G. S. i I. S.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o ustalenie,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 9 listopada 2022 r.,
na skutek skargi kasacyjnej pozwanego
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 8 lutego 2022 r., sygn. akt I ACa 670/20,

1. **odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
2. **oddala wniosek o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego na rzecz powodów.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną pozwanego Bank S.A. w W. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 8 lutego 2022 r.,

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty jedynie przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek umożliwiających realizację publicznoprawnych

funkcji skargi kasacyjnej. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Nie w każdej zatem sprawie, nawet w takiej, w której rozstrzygnięcie oparte jest na błędnej subsumpcji czy wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Podkreślenia wymaga, że Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie jest jego rolą korygowanie ewentualnych błędów w zakresie stosowania czy wykładni prawa w każdej indywidualnej sprawie.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. Przesłanki te nie zostały spełnione.

Powołanie się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, a więc zagadnienia, które wiąże się z określonym przepisem prawnym i którego wyjaśnienie ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw, wymaga jego precyzyjnego sformułowania i wskazania argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11). Chodzi przy tym o zagadnienie nowe, którego wyjaśnienie przyczyni się do rozwoju jurysprudencji.

Zdaniem skarżącego w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne w postaci konieczności odpowiedzi na pytania: 1) czy dopuszczalne jest wyeliminowanie charakteru niedozwolonego w rozumieniu art. 385¹ k.c., postanowień umowy kredytu dotyczących indeksacji do kursu waluty obcej, odsyłających do tabeli kursów kredytodawcy, poprzez zastąpienie lub uzupełnienie ich, wskutek zawarcia aneksu do umowy, postanowieniami pozbawionymi abuzywnego charakteru, dającymi możliwość korzystania przez kredytobiorcę z dowolnie wybranego kursu, poprzez samodzielne nabywanie waluty obcej na poczet spłaty kredytu; 2) czy w sytuacji, gdy powodowi przysługuje dalej idące roszczenie o zapłatę wynikające ze stosunku prawnego łączącego strony (umowy

kredytu hipotecznego indeksowanego kursem CHF), powód posiada interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy; 3) czy w świetle art. 69 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (tekst jedn. Dz. U. z 2021 poz. 2439, dalej: „pr. bank.”) oraz art. 353¹ k.c., w przypadku stwierdzenia przez sąd niezwiązania konsumenta normą, zawartą w umowie kredytu indeksowanego do kursu waluty obcej, regulującą odesłanie do konkretnego źródła pochodzenia kursu walutowego (kursu kupna i sprzedaży, tzw. klauzula spreadu), dopuszczalne jest stwierdzenie przez sąd upadku umowy, w przypadku, w którym strony uregulowały swoje stosunki prawne, zgodnie z istotą zasady swobody umów, przy jednoczesnym braku podstaw do ogólnego wyłączenia dopuszczalności wprowadzenia klauzuli indeksacyjnej do umowy; 4) czy sposób, w jaki postanowienie umowne było stosowane (wykonywane), już po zawarciu stosunku prawnego, może mieć znaczenie dowodowe, tzn. służyć wykazaniu tezy o braku niedozwolonego charakteru (abuzyjności) tego postanowienia umownego, według stanu na dzień zawarcia umowy; 5) czy w toku kontroli incydentalnej abuzyjności postanowień umowy, pod kątem ich jednoznaczności, zgodności z dobrymi obyczajami oraz występowania rażącego naruszenia interesu konsumenta, jak również przy ocenie ewentualnych skutków abuzyjności, w kontekście zasad proporcjonalności, równości i pewności prawa, wynikających z Konstytucji RP oraz celami dyrektywy rady 93/13 z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. UE z 1993 L 95, s. 29 ze zm., dalej: „dyrektywa 93/13”) w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich i polskich przepisów implementujących tę dyrektywę, sąd ma obowiązek brania pod uwagę indywidualnych okoliczności dotyczących danego stosunku prawnego, w szczególności wiedzy i doświadczenia kredytobiorcy na dzień zawarcia umowy oraz świadomości w zakresie możliwych ryzyk związanych z zawieraną umową, w tym również informacji przekazanych na ten temat przez przedsiębiorcę - kredytodawcę, faktycznej alternatywy dla kredytobiorcy na dzień zawarcia umowy, gdyby chciał zawrzeć umowę bez kwestionowanych postanowień i całościowego wpływu, jaki ich wprowadzenie do umowy miało na interes konsumenta; 6) czy w świetle celów art. 385¹ k.c. oraz dyrektywy 93/13, dopuszczalne jest stwierdzenie upadku umowy kredytu, w oparciu o stwierdzenie niedozwolonego charakteru

w rozumieniu art. 385¹ k.c. (abuzyność) części jej postanowień, dotyczących indeksacji (waloryzacji) kredytu do waluty obcej, jeżeli w ocenie sądu, skutkuje to obiektywnie niekorzystnymi skutkami dla konsumenta, bez względu na wolę konsumenta w tym zakresie; 7) czy określenie niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 i 2 k.c., dotyczy określonych przez strony umowę norm postępowania - czy też, przeciwnie, wyodrębnionych redakcyjnie fragmentów tekstu umowy oraz czy dopuszczalne jest wyeliminowanie z umowy całości kwestionowanych jednostek redakcyjnych w sytuacji, gdy stwierdzono abuzyność wyłącznie w odniesieniu do części zawartych tam norm; 8) jak dotkliwa powinna być represyjna (odstraszająca) funkcja orzeczenia, w sytuacji stwierdzenia w konkretnym przypadku, że: kredytobiorca mógł spłacać raty kredytu bezpośrednio w walucie indeksacji, tj. bez zastosowania kursów pochodzących z tabeli kursowej banku lub analogiczny kredyt pozbawiony ryzyka walutowego (i kwestionowanych klauzul) byłby dla kredytobiorcy finansowo mniej niekorzystny lub porównywalny w porównaniu z kredytem złotowym; 9) czy w przypadku braku podstaw do stwierdzenia upadku całej umowy kredytu hipotecznego indeksowanego do kursu waluty obcej, przy jednoczesnym stwierdzeniu, przez tenże sąd nieważności postanowień regulujących odesłanie do konkretnego źródła pochodzenia kursu walutowego (kursu kupna i sprzedaży, tzw. klauzula *spreadu*), skutkuje koniecznością dokonania wykładni postanowień umowy z pominięciem klauzuli *spreadu*, natomiast z wykorzystaniem przepisu dyspozytywnego jakim jest przepis art. 358 § 2 k.c. dla rat kredytu spłaconych po dniu wejścia w życie ww. przepisu czyli od 24 stycznia 2009 r. - wówczas z wykorzystaniem do przeliczeń kursu średniego waluty indeksacji publikowanego przez Narodowy Bank Polski, aktualnego na dzień zapadalności danej operacji finansowej.

Sformułowane przez skarżącego wątpliwości na tle wskazanych przepisów nie odpowiadają założeniom przyjętym w orzecznictwie Sądu Najwyższego dla rozumienia przesłanki istotnego zagadnienia prawnego. Podniesione przez niego kwestie koncentrują się wokół problemu dotyczącego abuzyność postanowień umowy i skutków tej abuzyność. Należy zauważyć, że kwestie te były w ostatnim czasie przedmiotem licznych wypowiedzi Sądu Najwyższego (zob. np. uchwała Sądu Najwyższego z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22; wyroki Sądu Najwyższego

z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22; z 13 maja 2022 r.: II CSKP 293/22; II CSKP 405/22). Oceny, czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy. (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17 (OSNC 2019, nr 1, poz. 2)).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, że postanowienia umowy (regulaminu) określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21). Wyjaśniono, że niedozwolone postanowienie umowne (art. 385¹ § 1 k.c.) jest od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść konsumenta, który może udzielić następnie świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną. Nie budzi też wątpliwości, że stwierdzenie niedozwolonego charakteru postanowienia w umowie kredytu może uzasadniać uznanie umowy za nieważną. (zob. np. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r. - zasada prawna - III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56; uchwała Sądu Najwyższego z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, nr 6, poz. 40; postanowienie Sądu Najwyższego z 6 lipca 2021 r., III CZP 41/20, MoP 2021, nr 15, s. 775; wyroki TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG i z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W., R.W. przeciwko Bank BPH S.A.). Stwierdzenie nieważności umowy mieści się w zakresie sankcji, jaką dyrektywa 93/13 przewiduje w związku z wykorzystywaniem przez przedsiębiorcę nieuczciwych postanowień umownych. Niedopuszczalne jest zastępowanie wyeliminowanego abuzywnego postanowienia umowy innym mechanizmem wyliczenia kwoty raty kapitałowo-odsetkowej. Żaden bowiem przepis prawa, w tym art. 385¹ i art. 358 § 2 k.c., nie daje podstaw do zastąpienia klauzuli abuzywnej innym postanowieniem. Uzupełnienie luk po wyeliminowaniu takiej klauzuli stanowiłoby bowiem zbyt daleko idącą modyfikację umowy w celu ratowania sytuacji prawnej przedsiębiorcy stosującego niedozwolone postanowienie umowne.

(zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 31 maja 2022 r., I CSK 2314/22 i wskazane tam orzeczenia). Sformułowane przez skarżącego kwestie osadzone są w okolicznościach konkretnej sprawy i dotyczą powstałych *in casu* jego wątpliwości na tle wskazanych przepisów. W istocie skarżący pod pozorem potrzeby wykładni powołanych przepisów kwestionuje stanowisko Sądu drugiej instancji, który – powołując m.in. orzecznictwo Sądu Najwyższego jak i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej – w okolicznościach sprawy uznał, że usunięcie zakwestionowanych klauzul indeksacyjnych czyni zawartą umowę kredytu dotkniętą niedającym się usunąć brakiem skutkującym jej nieważnością. Nie ma zatem argumentów wskazujących na konieczność wypracowania reguł dotychczas nieomówionych w orzecznictwie i doktrynie.

Oparcie zaś wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08; z 28 marca 2007 r., II CSK 84/07). Skarżącego obciąża obowiązek przedstawienia odrębnej i pogłębionej argumentacji prawnej wskazującej na zaistnienie powołanej okoliczności uzasadniającej przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, zawierającej szczegółowy opis tego, na czym polegają poważne wątpliwości interpretacyjne (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 8 lipca 2009 r., I CSK 111/09; z 12 grudnia 2008 r., II PK 220/06).

W ocenie skarżącego istnieje konieczność wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, tj.: 1) art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 - wątpliwość dotyczy tego, czy możliwe jest wyeliminowanie abuzywności postanowień umowy kredytu dotyczących indeksacji do kursu waluty obcej, odsyłających do tabeli kursów kredytodawcy, poprzez zastąpienie lub uzupełnienie ich, wskutek zawarcia aneksu do umowy, postanowieniami pozbawionymi abuzywnego charakteru,

dającymi możliwość korzystania przez powoda z dowolnie wybranego kursu, poprzez samodzielne nabywanie waluty obcej na poczet spłaty kredytu; 2) art. 189 k.p.c. - wątpliwość polega na tym, czy w sytuacji, gdy powodowi przysługuje dalej idące roszczenie o zapłatę, wynikające ze stosunku prawnego w postaci rzekomo nieważnej umowy kredytu indeksowanego kursem waluty obcej, w szczególności wynikające z możliwości żądania zwrotu dokonanych świadczeń na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu, to czy strona powodowa posiada interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy; 3) art. 385¹ § 1 w zw. z 385² k.c. - wątpliwość polega na tym, czy wykonanie umowy może mieć znaczenie dowodowe przy ocenie abuzywności kwestionowanego postanowienia; 4) art. 385¹ § 1 k.c. - wątpliwość polega na tym, czy „postanowieniami” w rozumieniu tego przepisu są normy umowne, czy też jednostki redakcyjne; 5) art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 385¹ § 2 w zw. z art. 3 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 - wątpliwość polega na tym, czy dokonując oceny w przedmiocie skutków abuzywności, sąd powinien wziąć pod uwagę brzmienie przepisów prawa materialnego na dzień zamknięcia rozprawy, czy też na dzień zawarcia umowy, mając na względzie cel przepisów regulujących skutki abuzywności oraz przepisów dyspozytywnych umożliwiających dokonanie wykładni w tym zakresie; 6) art. 358 § 2 w zw. z art. 385¹ § 2 k.c. - wątpliwość polega na tym, czy art. 358 § 2 k.c. stanowi przepis dyspozytywny, który umożliwia dokonanie wykładni umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej, pozwalającej na jej wykonanie, po stwierdzeniu niezwiązania konsumenta normą, zawartą w umowie kredytu indeksowanego do kursu waluty obcej, regulującą odesłanie do konkretnego źródła pochodzenia kursu walutowego (tzw. klauzula *spreadu*); 7) art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 7 ust. 1 i art. 8b ust. 1 dyrektywy 93/13 i art. 353¹ k.c. w zw. z art. 2, art. 31 ust. 3 i art. 32 ust. 1 Konstytucji RP wątpliwość polega na tym, czy rozstrzygnięcie w przedmiocie skutków abuzywności, zastosowane przez Sąd drugiej instancji (upadek umowy), stoi w sprzeczności z zasadą proporcjonalności, równości, pewności prawa oraz utrzymania w mocy umowy w zakresie niedotkniętym abuzywnością, a także pozostaje w sprzeczności z interesem innych konsumentów oraz konkurentów Pozwanego, które to zasady wynikają z Konstytucji RP oraz z dyrektywy 93/13 i polskich przepisów implementujących tę dyrektywę; 8) art. 385¹ § 2 k.c. w zw.

z art. 7 ust. 1 i 8b ust. 1 dyrektywy 93/13 i art. 353¹ k.c. w zw. z art. 2, art. 31 ust. 3 i art. 32 ust. 1 Konstytucji RP bądź art. 58 § 1 i 2 w zw. z art. 353¹ k.c. w zw. z art. 69 § 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (tekst jedn. Dz. U. z 2021 poz. 2439, dalej: „pr. bank.”) w zw. z art. 2, art. 31 ust. 3 i art. 32 ust. 1 Konstytucji RP - wątpliwość polega na tym, czy rozstrzygnięcie zastosowane przez Sąd drugiej instancji w przedmiocie skutków abuzywności (nieważność umowy) stoi w sprzeczności z zasadą proporcjonalności, równości, pewności prawa oraz utrzymania w mocy umowy w zakresie niedotkniętym lub nieważnością (*favor contractus*) lub w zakresie niedotkniętym abuzywnością, a także w zakresie abuzywności - pozostaje w sprzeczności z interesem innych konsumentów oraz konkurentów pozwanego, które to zasady wynikają z Konstytucji RP oraz z dyrektywy 93/13 i polskich przepisów implementujących tę dyrektywę.

Sformułowane przez skarżącego wątpliwości, uzasadniające w jego ocenie potrzebę wykładni powołanych przepisów, stanowią w istocie powtórzenie wyartykułowanych przez niego problemów, mających stanowić istotne zagadnienie prawne. Zaakcentować należy, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono, iż zdaniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż stoi na przeszkodzie wypełnianiu luk w umowie, spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków, które się w niej znajdowały, wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym, przewidujących, że skutki wyrażone w treści czynności prawnej są uzupełniane w szczególności przez skutki wynikające z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów, które nie stanowią przepisów dyspozytywnych lub przepisów mających zastosowanie w przypadku, gdy strony umowy wyrażą na to zgodę. Innymi słowy, nie można w sytuacji uznania niedozwolonych postanowień umownych za abuzywne zastępować ich żadnymi innymi. (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21). Sformułowane przez skarżącego wątpliwości osadzone są w okolicznościach konkretnej sprawy. W istocie skarżący pod pozorem potrzeby wykładni powołanych przepisów kwestionuje rozstrzygnięcie Sądu drugiej instancji, o czym mowa wyżej. Nie ma zatem argumentów juredycznych przemawiających za potrzebą wypowiedzenia się przez Sąd Najwyższy w sformułowanych przez skarżącego kwestiach.

Wobec powyższego, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji. Zawarty w odpowiedzi na skargę wniosek o zasądzenie od skarżącego na rzecz powodów kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych podlegał oddaleniu. Powodowie wnieśli jedynie o oddalenie skargi kasacyjnej. Skutkuje to tym, że koszty sporządzenia i wniesienia odpowiedzi na skargę nie mogą być uznane w razie odmowy przyjęcia skargi do rozpoznania za koszty celowej obrony. Wniosek o ich zasądzenie związany był z innym oczekiwanym rozstrzygnięciem (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 28 maja 2020 r., IV CSK 349/19 i wskazane tam orzeczenia).